

Tarkastuslautakunnan arviointiperiaatteet

KAUSI 2022–2026

TARKASTUSLAUTAKUNTA 12.6.2023

OUKA.FI

Sisällys

1.	Tarkastuslautakunnan tehtävät kuntalaissa ja Oulun kaupungin hallintosäännössä	3
2.	Oulun kaupungin tarkastuslautakunnan arviointitoiminnan periaatteet	4
	Yleiset periaatteet.....	4
	Eettiset periaatteet.....	4
	Arvioinnin suunnitelmallisuus.....	5
	Arvioinnin kohdentamisen periaatteet	5
3.	Arvioinnin laadun varmistaminen	6
	Arvioinnin toteutusprosessi ja vastuut valmistelussa.....	6
	Arviointien toteuttamistapoja	7
	Arvioinnin tietolähteet.....	9
	Valtuustolle raportoinnin sisältömääritykset.....	9
	Arvioinnin kehittäminen	10
4.	Arvioinnin vaikuttavuuden varmistamisen menettelytapoja.....	10
	Arviointitulosten viestintä ja arviointiprosessin aikainen vuorovaikutus.....	10
	Vastaukset kannanottoihin ja tarkastuslautakunnan kannanottojen vaikuttavuuden seuranta	11
5.	Oulun tarkastuslautakunnan arviointityössä käytettäviä käsitteitä	12

Arviointiperiaatteet kuvaavat Oulun kaupungin tarkastuslautakunnan kuntalain 121 §:n mukaisen arviointitehtävän toteuttamisen periaatteita sekä arviointitulosten laadun ja vaikuttavuuden varmistamisen menettelytapoja. Arviointiperiaatteiden määrittelyllä lisätään myös arvioinnin menettelyjen avoimuutta ja ennakoitavuutta.

Oulun kaupungin hallintosäännön 80 §:n mukaan tarkastuslautakunta hyväksyy lautakunnan arviointityön periaatteet.

1. Tarkastuslautakunnan tehtävät kuntalaissa ja Oulun kaupungin hallintosäännössä

Valtuusto asettaa tarkastuslautakunnan hallinnon ja talouden tarkastuksen sekä arvioinnin järjestämistä varten. Lautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee olla valtuutettuja (Kuntal. 121.1 §).

Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on:

- valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat
- arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla
- arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää
- huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteen sovittamisesta
- valvoa 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi
- valmistella kunnanhallitukselle esitys tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi

Tarkastuslautakunta laatii arviointisuunnitelman ja antaa valtuustolle kultakin vuodelta arviointikertomuksen, jossa esitetään arvioinnin tulokset. Arviointikertomus käsitellään valtuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Lautakunta voi antaa valtuustolle muitakin tarpeellisenä pitämiään selvityksiä arvioinnin tuloksista.

Kunnanhallitus antaa valtuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta.

Oulun kaupungin hallintosäännön 80 §:n mukaan tarkastuslautakunta:

- hyväksyy lautakunnan arviointityön periaatteet ja toimikauden kattavan arviointisuunnitelman ja vuosittaisen lautakunnan työohjelman ja hyväksyy ulkoisen tarkastuksen yksikön työohjelman
- raportoi arviointityössään tekemistään havainnoista kaupunginvaltuustolle koko tilivuoden kattavassa arviointikertomuksessa ja yhdessä arviointiraportissa tilivuoden aikana

Hallintosäännön 78 §:n mukaan Hallinnon ja talouden ulkoisen tarkastuksen muodostavat tarkastuslautakunta, tilintarkastaja ja tarkastuslautakunnan alainen ulkoisen tarkastuksen yksikkö.

Hallintosäännön 5 §:n mukaan tarkastuslautakunta voi asettaa keskuudestaan jaostoja ja päättää niiden valmistelutehtävistä. Jaostoihin jakautuminen harkitaan vuosittain työohjelman hyväksymisen yhteydessä. Työohjelmassa päätetään myös lautakunnan ja jaostojen vastuualueet sekä jaostojen kokoonpano. Jaoston jäsenet voivat osallistua myös toisen jaoston arviointitilaisuuksiin. Jaostojen työ on valmistelevaa, sillä lautakunta johtaa arviointityötä ja päättää arviointikertomuksen sisällöstä ja kannanotoista.

Hallintosäännön 82 §:n mukaan ulkoisen tarkastuksen yksikkö valmistelee tarkastuslautakunnan käsiteltäväksi tulevat asiat ja avustaa lautakuntaa toiminnan ja talouden arviointitehtävissä.

2. Oulun kaupungin tarkastuslautakunnan arviointitoiminnan periaatteet

Yleiset periaatteet

Arvioinnin tehtävänä yhteiskunnassa on edistää hallinnon ja päätöksenteon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä toimintatapojen kehittämistä. Arviointi tuottaa tietoa päätöksenteon tueksi ja perustuu systemaattiseen tiedonkeruuseen ja analysointiin, ja on siten osa demokraattista järjestelmää.

Arvioinnin ja demokratian yhteys on merkittävä, jos arvioinnin tulokset voidaan yhdistää resurssien jakamiseen. Valtuusto jakaa vuosittain talousarviossa resurssit kaupungin toiminnoille ja päättää kaupungin keskeiset vuosittavoitteet. Tarkastuslautakunta arvioi tavoitteiden toteutumista ja saattaa arviointinsa tulokset valtuustolle. Valtuusto voi halutessaan tehdä päätöksiä arviointitulosten pohjalta. Arvioinnilla edistetään ja vahvistetaan palveluiden tuottamista kaupunkilaisille kuntalaislähtöisesti ja tuloksellisesti.

Tarkastuslautakunta toimii kuntalain mukaan muista lautakunnista poiketen suoraan valtuuston alaisena, mikä korostaa lautakunnan riippumattomuutta kunnanhallituksesta ja muusta toimivasta johdosta. Kiinteää yhteyttä kaupunginvaltuustoon korostaa myös se, että lautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee olla valtuutettuja. Tarkastuslautakunnan vaalikelpoisuuden sääntelyllä kuntalaissa on haluttu turvata riippumattomuus muun muassa hallituksesta ja kuntakonsernin johdosta jo jäsenten valintavaiheessa. Oulun hallintosäännön 77 §:n mukaan Ulkoinen valvonta järjestetään toimivasta johdosta riippumattomaksi ja 78 §:n mukaan ulkoinen tarkastus on toimivasta johdosta ja muusta organisaatiosta riippumaton.

Kaupunginhallitus voi poiketa tarkastuslautakunnan esityksestä lautakuntaa koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi ja talousarvioksi, jos siihen on kunnan hallintosäännön ja talousarvioesityksen yhteensovittamiseen liittyvä perusteltu syy (KuntaL 121 §). Tarkastuslautakunnan tehtävänä on valmistella hallinnon ja talouden tarkastukseen ja arviointiin liittyvät asiat. Tästä syystä kaupunginhallitus ei voi ottaa sen päätöksiä käsiteltäväkseen (KuntaL otto-oikeus 92 §). Kaupunginhallitus ei voi myöskään määrätä edustajaansa lautakunnan kokoukseen (Oulun hallintosääntö 79 §).

Lähtökohtana on, että tarkastuslautakunnan arviointitoiminta tuottaa kaupunginvaltuustolle objektiivista tietoa toiminnan ja talouden ohjausta, kehittämistä ja päätöksentekoa varten. Arvioinnin objektiivisuutta varmistaa myös esteellisyysäännösten noudattaminen arviointien valmistelussa. Tuotettu tieto on myös konsernin johdon käytettävissä.

Kuntalain mukaan tarkastuslautakunnan tehtävä on arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Kunta tytäryhteisöineen muodostaa kuntakonsernin. Kunnan toiminta käsittää (KuntaL 6.2 §) kunnan ja kuntakonsernin toiminnan lisäksi osallistumisen kuntien yhteistoimintaan sekä muun omistukseen, sopimukseen ja rahoittamiseen perustuvan toiminnan. Tarkastuslautakunnan arvioinnin kohde on näin ollen kaikki kunnan toiminta riippumatta sen järjestämistavasta.

Eettiset periaatteet

Tarkastuslautakunta noudattaa kaupungin eettisiä ohjeita.

Arvioinnin suunnitelmallisuus

Tarkastuslautakunnan arviointityö on suunnitelmallista. Lautakunta laatii koko toimikautensa kattavan arviointisuunnitelman ja sitä tarkentavan vuosittaisen työohjelman (kuntalaissa tarkoitettu arviointisuunnitelma).

Arviointisuunnitelma laaditaan siinä vaiheessa, kun kaupunginvaltuusto on päättänyt valtuustokauden kaupunki-strategiasta. Siinä määritetään arviointiaiheet, joiden arviointiin lautakunta toimikaudellaan erityisesti keskittyy. Arviointisuunnitelmaa voidaan tarkistaa vuosittain.

Työohjelmassa, joka hyväksytään touko–elokuussa, lautakunta määrittää seuraavassa **arviointikertomuksessa** raportoitavat arviointikohteet. Työohjelman ulkopuolelta otetaan uusia kohteita vain lautakunnan päätöksellä. Työohjelmassa määritellään lisäksi jaostokäytännöt, lautakunnan muut tehtävät, koulutukset ja toiminnan kehittäminen.

Arvioinnin kohdentamisen periaatteet

Arviointisuunnitelmaan arviointiaiheet valitaan seuraavilla periaatteilla:

- Arviointi kohdennetaan kaupunkistrategian ja valtuuston asettamien tavoitteiden sekä kaupunkilaisten ja asiakkaiden kannalta olennaisiin toimintoihin tai palveluihin.
- Kohdentamiseen strategianäkökulmasta vaikuttaa Oulun kaupunkistrategian lisäksi kuntalain 37 § kuntastrategiassa huomioon otettavien asioiden luettelo.
- Arviointikohteiden valinnassa ja arvioinnissa voidaan käyttää myös aihepohjaista tai ilmiölähtöistä lähestymistapaa.
- Kaupunkistrategian kokonaistoteutumista arvioidaan kaksi kertaa lautakunnan toimikauden aikana.
- Talousarviossa asetettujen toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumista kaupungissa ja Oulu-konsernissa arvioidaan joka vuosi.
- Kaupungin ja kaupunkikonsernin taloutta arvioidaan joka vuosi.
- Arvioinnin kohteena ovat myös valtuuston tytäryhteisöille asettamat tavoitteet ja tytäryhteisöjen omistajaohjaus. Tytäryhtiöistä arvioidaan lautakunnan toimikauden aikana vähintään kaksi.

Työohjelman arviointikohteet valitaan seuraavilla periaatteilla:

- Valittaessa kohteeksi toiminta tai palvelu, arviointikohde voi olla yksittäinen hallintokunta tai sen vastuualue tai yksikkö. Arviointi voi kohdistua myös poikkihallinnollisesti useampaan hallintokuntaan tai yksikköön.
- Arvioinnin kohde voi olla kaupungin oma toiminta tai kaupungin toiminta palvelujen järjestäjänä (KuntaL 6.2 § kunnan toiminta).
- Arviointikohteena voi olla kuntayhtymien toiminnalle asetut tavoitteet ja omistajaohjaus.
- Arvioitavaksi voidaan valita strategisesti merkittävän valtuuston tekemän yksittäisen linjauspäätöksen toteutuminen.
- Arvioinnin kohteena voi olla myös kaupunkilaisille merkittävä kunnan toimintaan tai palveluihin liittyvä ajan-kohtainen kohde.

Lautakunta selvittää valtuuston odotuksia arviointikohteista vähintään kerran valtuustokaudessa ja kysyy kuntalaisilta ehdotuksia arviointiaiheiksi kerran valtuustokaudessa. Myös lautakunnan pyytämiin valtuutettujen tai kaupunkilaisten arviointiaihe-ehdotuksiin käytetään edellä mainittuja valintaperiaatteita.

Hallintosäännön mukaan lautakunta raportoi arviointityössään tekemistään havainnoista kaupunginvaltuustolle yhdessä arviointiraportissa tilivuoden aikana.

Arviointiraportti antaa valtuustolle tietoa siitä, ovatko valtuuston talousarviossa kaupungille ja konsernille asetamat toiminnan ja talouden tavoitteet toteutumassa kesäkuun lopun ennusteiden perusteella. Tavoitteena on antaa valtuustolle tietoa, jolla on käyttöä tavoitteiden toteutumiseen liittyviin riskeihin reagoitaessa sekä syksyn talousarviokäsittelyssä.

Arviointitietoa ja johtopäätöksiä annetaan

- kaupungin ja konsernin talouden tavoitteiden toteutumisen suunnasta ja niihin liittyvistä riskeistä loppuvuonna
- valtuuston asettamien sitovien taloustavoitteiden toteutumisesta tavoitteiden suuntaan ja niihin liittyvistä riskeistä
- valtuuston asettamien sitovien toiminnan tavoitteiden toteutumisesta tavoitteiden suuntaan ja niihin liittyvistä riskeistä

Arviointiraportissa esitettävä arviointitieto perustuu pääosin konsernin talouden ja toiminnan seurantaraportin (1.1.–30.6.) tietoihin.

Lautakunnan vuosittaiseen työohjelmaan kuuluvat erityiset arviointikohteet viedään osana arviointiraporttia tiedoksi kaupunginvaltuustolle.

3. Arvioinnin laadun varmistaminen

Arvioinnin toteutusprosessi ja vastuut valmistelussa

Tarkastuslautakunnan vuosittainen arviointiprosessi on kuvattu ja dokumentoitu. Arviointikertomuksessa esitetään prosessin päävaiheet.

Kun arviointikertomuksen arviointikohteet on määritelty vuosittaisessa työohjelmassa, lautakunta päättää erityisten arviointikohteiden toteuttamissuunnitelmista, jotka valmistellaan ulkoisen tarkastuksen yksikössä.

Toteuttamissuunnitelma sisältää lyhyen perustiedon arviointikohteesta sekä arviointiasetelman eli arvioinnin rajaukset, arviointikysymyksen ja mahdollisesti siitä johdetut osakysymykset sekä arviointikriteerit. Arvioinnin rajaus määrittää, mitkä asiat sisältyvät arviointiin ja mitkä jätetään sen ulkopuolelle. Rajauksia voidaan tehdä esimerkiksi ajallisesti, palvelukohtaisesti tai hallinnollisesti.

Toteuttamissuunnitelma sisältää myös mahdollisen arviointitilaisuuden ajankohdan, arviointitilaisuuteen kutsuttavat henkilöt, jotka voivat olla viranhaltija- ja luottamushenkilöjohtoa, muita arviointikohteen vastuuhenkilöitä ja asiantuntijoita. Lisäksi suunnitelma sisältää mahdolliset erityiset tiedonhankintatavat, kuten omat haastattelut ja kyselyt. Suunnitelma voi tarkentua arviointityön edetessä, mutta merkittävistä muutoksista päättää lautakunta. Merkittävä muutos on arvioinnin kohteen muutos tai sen rajauksen olennainen muutos tai tilaisuuden ajankohdan muutos.

Ulkoisen tarkastuksen yksikkö valmistelee toteuttamissuunnitelman perusteella lautakunnan ja jaostojen arviointitilaisuudet. Arviointitilaisuus voidaan järjestää myös osana lautakunnan normaalia kokousta. Arviointitilaisuutta varten ulkoisen tarkastuksen yksikössä laaditaan lautakunnan omaan käyttöön arviointimuistio, joka sisältää arviointikohteeseen liittyviä arviointitilaisuudessa tarvittavia perustietoja.

Ennen arviointitilaisuutta kutsutut asiantuntijat saavat ulkoisen tarkastuksen yksikössä valmistellut arviointikysymyksestä johdetut tarkemmat ennakkokysymykset, joihin arviointitilaisuudessa odotetaan vastauksia. Lautakunta voi arviointitilaisuudessa tehdä lisäkysymyksiä. Arviointitilaisuuden lopuksi lautakunta keskustelee, ohjaa valmistelua ja määrittelee tarvittaessa ulkoisen tarkastuksen yksikölle lisäselvitettävät asiat.

Arviointitilaisuuden jälkeen arvioinnin valmistelu jatkuu ulkoisen tarkastuksen yksikössä muun tarvittavan tietoaineiston keräämisellä ja analysoinnilla.

Arviointikertomuksen tekstit toimitetaan arviointikohteille asiatarastukseen. Toimitettavaan aineistoon eivät sisälly tarkastuslautakunnan johtopäätökset tai kannanotot.

Tarkastuslautakunta käsittelee kaikki arviointikertomukseen tulevat tekstit, joihin sisältyy johtopäätökset sekä määrittää lautakunnan kannanotot. Tarkastuslautakunta hyväksyy ja allekirjoittaa valmiin arviointikertomuksen.

Arviointiraporttiluonnos valmistellaan lautakunnan vahvistamien periaatteiden mukaisesti ulkoisen tarkastuksen yksikössä ja käsitellään tarkastuslautakunnassa.

Arviointien toteuttamistapoja

Yleinen periaate arvioinnissa on, että eri lähteistä hankittua tietoa analysoidaan vertaamalla asioiden tavoitetilaa (arviointikriteeri) asioiden vallitsevaan tilaan.

Arviointia voidaan valmistella omana toimintana tai yhdessä muiden suurten kaupunkien tai muiden yhteistyöorganisaatioiden kanssa. Tarkastuslautakunta voi myös hankkia erillisiä selvityksiä tai arviointeja tai niiden osia kaupungin ulkopuolisilta asiantuntijoilta.

Lautakunnan työohjelmaan kuuluvat erityiset arviointikohteet ovat laajuudeltaan erilaisia. Suppeimmillaan arvioinnin kohteena voi olla esimerkiksi tietyn palvelun saatavuus tai asiakastytyvyisyys taikka yksittäisen valtuuston tavoitteen toteutumisen suunnan kuvaus. Laajimmillaan arvioinnit voivat olla esimerkiksi palvelujen järjestämisen organisaatio- ja/tai tuottajarajat ylittäviä arviointeja, palvelujen asiakaslähtöisiä vaikuttavuustarkasteluja tai palvelujen tuloksellisuusarviointeja.

Kaupunkistrategian toteutumista arvioitaessa arviointikertomuksessa esitetään lautakunnan näkemys kaupunkistrategian tavoitteiden toteutumisesta. Samalla voidaan myös arvioida, toteuttavatko talousarviossa asetetut tavoitteet kaupunkistrategiaa.

Kaupunkistrategian toteuttamishjelmien toteutumista arvioitaessa arviointikertomuksessa esitetään lautakunnan havainnot ja näkemys siitä, miten ohjelma on toteutunut ja onko ohjelman toteutuksessa edetty strategisten tavoitteiden suuntaan.

Valtuuston asettamien toiminnan tavoitteiden toteutumisen arvioinnissa tarkastuslautakunta esittää oman näkemyksensä tavoitteiden toteutumisesta. Toteutumisen arviointi perustuu pääosin toimintakertomuksessa annettuihin tietoihin. Arvioinnissa tarkastuslautakunta vertaa tavoitteen mittarin tavoitetilaa ja toimintakertomuksessa raportoitua tietoa toisiinsa. Jos vain osa tavoitteen mittareista on toteutunut, toteutumisen arviointi perustetaan kokonaistilanteen arviointiin. Jos valtuustotavoite on epäselvä, mittareita ei ole asetettu tai seurantatieto ei vastaa tavoitteeseen tai sitä ei ole esitetty, lautakunta voi jättää tavoitteen toteutumisen arvioimatta. Lautakunta kiinnittää erityistä huomiota niihin tavoitteisiin, jotka eivät arvioinnin perusteella ole toteutuneet, mutta

myös onnistumisia tuodaan esille. Kannanotoissaan se esittää yhteenvetona näkemyksensä tavoitteiden toteutumisen tuloksellisuudesta.

Lautakunta voi myös arvioida raportointitiedon riittävyttä ja selkeyttä sekä tavoitteiden mitattavuutta ja muuta laatua.

Tuloksellisuusarviointia ja tarkoituksenmukaisuusarviointia voidaan tehdä kaikissa tarkastuslautakunnan arvioinneissa, mutta etenkin toimintaa, palvelutuotantoa ja palvelujen järjestämistä koskevilla arvioinneilla.

Toiminnan, palvelujen tuottamisen ja niiden järjestämisen tuloksellisuusarvioinnissa tarkastuslautakunnan käyttämät näkökulmat ovat tuottavuus ja taloudellisuus, vaikuttavuus, tehokkuus sekä palvelujen laatu, joka sisältää myös asiakastyytyväisyyden, henkilöstön aikaansaannoskyvyn ja palvelukyvyn. Tarkastuslautakunta käyttää tuloksellisuuden arvioinnissa valtiovarainministeriön johdolla valmisteltua kestävän kuntatuottavuuden arviointimallia ja mittaristoa, joka tunnistaa julkisen palvelun erityisluonteen. Näkökulmien käytön laajuutta rajoittaa käytettävissä oleva tieto.

Toiminnan, palvelujen tuottamisen tai niiden järjestämisen tarkoituksenmukaisuusarvioinnissa lautakunta arvioi, onko kaupungin toiminta ollut esimerkiksi yhteiskunnan, kustannusten, saavutettujen vaikutusten, kaupunkilaisten tai asiakkaiden näkökulmasta tarkoituksenmukaista. Tarkoituksenmukaisuuden arvioinnissa voidaan selvittää, onko saavutettu tavoiteltuja vaikutuksia. Tällöinkin arvioinnille asetetaan etukäteen esimerkiksi kaupunkistrategiasta johdetut arviointikriteerit.

Tuloksellisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta arvioidaan siinä laajuudessa, kuin se on käytettävissä olevan tiedon perusteella mahdollista.

Talouden arviointi perustuu etenkin kaupungin seurantatietoihin, tilinpäätökseen ja niihin liittyvään viestintään. Siinä voidaan käyttää myös aikasarjoja, valtakunnallisia tietolähteitä ja tietoa muista suurista kaupungeista.

Lautakunta voi arvioida myös toiminnan ja talouden tavoitteita, jotka eivät sisälly talousarvioon. Talouteen voi liittyä myös työohjelmassa määritellyjä erityisiä arvioinnin kohteita.

Tarkastuslautakunnan lakisääteisenä tehtävänä on arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää.

Tytäryhtiöitä ja säätiöitä arvioidaan valtuuston päättämien omistajapoliittisten tavoitteiden ja muiden tytäryhteisöjä koskevien valtuustotavoitteiden näkökulmasta. Arviointi kohdistuu etenkin kaupungin omistajaohjaukseen ja sen rooliin valtuuston määrittämän omistajapolitiikan toteuttajana.

Tarkastuslautakunta voi jossain tapauksessa tarkastella arviointikohteita **ennakkollisesti**. Esimerkiksi strategisissa hankkeissa voidaan tarkastella, onko hanke- tai kehittämissuunnitelma kaupunkistrategian mukainen ja onko siinä huomioitu asiakaslähtöisyys ja tuloksellisuus. Arvioinnissa voidaan lisäksi tarkastella, onko hankkeen tulosten mittaamiseen valmistauduttu.

Arvioinnin tietolähteet

Lautakunnan merkittävä tietolähde on arviointitilaisuudet, joita järjestetään lautakunnan harkinnan mukaan kaikista tai osasta sen työohjelman mukaisista erityisten arviointien kohteista. Tilaisuuksissa tietoa saadaan arviointitilaisuuksiin kutsuilla asiantuntijoilta.

Hallintosäännön 79 §:n mukaan lautakunnan määräämillä luottamushenkilöillä ja viranhaltijoilla on läsnäolovelvollisuus lautakunnan kokouksessa lautakunnan niin päättäessä. Hallintosäännön ja konserniohjeen mukaan tarkastuslautakunta voi kutsua kaupunkikonserniin kuuluvan tytäryhteisön ja kaupungin määräysvaltaan kuuluvan säätiön toimielimen jäsenen sekä niiden palveluksessa olevan henkilön kuultavaksi lautakunnan kokoukseen.

Lautakunnan kokoukseen voidaan kutsua asiantuntijoita lautakunnan arviointityössä tai muussa toiminnassa tarvittavan yleisinformaation saamista varten. Lautakunta voi tehdä haastatteluja ja kyselyjä arvioinnin tietoperustan laajentamiseksi. Näistä se päättää toteuttamissuunnitelmassa. Lisäksi lautakunta tai jaosto voi pyytää toteuttamissuunnitelmassa määritellysti tai arviointitilaisuuden jälkeen käytävässä ohjauskeskustelussa kohteena olevilta yksiköiltä tietoja tai selvityksiä kirjallisina. Tiedonhankintatapojen määrään ja laajuuteen vaikuttaa lautakunnan ja ulkoisen tarkastuksen yksikön muiden tehtävien määrä.

Konserniohjeen mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on arvioida, onko kaupunginvaltuuston asettamat tavoitteet saavutettu ja onko omistajapoliittisia linjauksia noudatettu sekä huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta. Arvioinnin suorittamiseksi tarkastuslautakunnalla on oikeus saada tietoja tytäryhteisöistä ja kaupungin määräysvaltaan kuuluvista säätiöistä.

Kuntalain 124 §:n mukaan tarkastuslautakunnalla on toimielimenä salassapitoa koskevien säännösten estämättä oikeus saada kunnan viranomaisilta tiedot ja nähtävikseen asiakirjat, joita se pitää tarpeellisina arviointitehtävän hoitamiseksi. Tarkastuslautakunnan jäsenellä on velvollisuus pitää salassa ne tiedot, jotka he säännöksen nojalla ovat saaneet.

Ulkoisen tarkastuksen yksikkö kerää ja hyödyntää muut arvioinnin valmistelussa tarvittavat tiedot ja aineistot. Tietolähteitä ovat myös tilinpäätös- ja toimintakertomustiedot, vuoden aikaiset seurantatiedot ja voivat olla kaupungin yksiköissä laaditut raportit, muut asiakirja-aineistot sekä verkkosivuilta sekä tietojärjestelmistä saadut tiedot. Tietolähteinä voidaan käyttää myös esimerkiksi asukas- ja asiakaskyselyjen tuloksia sekä valtakunnallisia selvityksiä ja vertailutietoja erityisesti muista suurista kaupungeista. Aineistoina voidaan käyttää myös ulkoisen tarkastuksen yksikössä tehtyjä tarkastuksia ja tilintarkastajan raportteja. Lautakunta voi päättää tehdä myös haastatteluja ja kyselyjä. Olennaiset tietoaineistot dokumentoidaan ja säilytetään siten, että niiden perusteella käy selvillä, miten valmistelussa on päädytty arvioinnin johtopäätöksiin.

Valtuustolle raportoinnin sisältömääritykset

Tarkastuslautakunnan arviointitoiminnan päätuotteet ovat arviointikertomus ja arviointiraportti.

Tarkastuslautakunnan **arviointikertomuksessa** esitetään vuoden työohjelman mukaiset arviointitulokset. Arviointikertomus on objektiivinen, perusteltu ja selkeä. Arviointikertomus on säilyttävää rakentava ja pyrkii kaupungin toiminnan ja palvelujen kehittämiseen.

Arviointikertomukseen sisältyvien erityisten arvioinnin kohteiden tekstit ja johtopäätökset sekä kannanotot perustuvat arviointikysymykseen, arviointikriteereihin ja arvioinnin aikana kerättyyn tietoaaineistoon. Arviointikertomustekstissä vastataan arviointikysymykseen.

Arviointikertomuksen osat ovat pääsääntöisesti:

- Puheenjohtajan arviointikertomuksen keskeistä sisältöä tiivistävä katsaus
- Tarkastuslautakunnan tehtävän, kokoonpanon ja työskentelyn kuvaus
- Kaupungin ja kaupunkikonsernin talouden arvioinnin tulokset
- Kaupunginvaltuuston talousarviossa asettamien sitovien tavoitteiden toteutumisen arvioinnin tulokset
- Kyseiseen arviointikertomukseen valittujen erityisten arviointikohteiden arviointien tulokset
- Tarkastuslautakunnan aiempien kannanottojen etenemisen tilanne (kannanottojen vaikuttavuuden seuranta)

Jokaisesta erityisestä arviointikohteesta esitetään vähintään arviointikysymys, arvioinnin kannalta olennaisimmat tiedot kohteesta, olennaiset arviointitulokset ja -havainnot sekä yleensä johtopäätöksiä arvioinnista ja tarkastuslautakunnan kannanotoista, joihin odotetaan vastauksia. Verkkosivuilla esitettävä tieto on saavutettavaa.

Arviointiraportin tavoitteena on antaa kaupunginvaltuustolle kesäkuun lopun tilanteesta visuaalista ja nopeaa tietoa sekä ilmaista tarkastuslautakunnan johtopäätöksiä tilanteesta. Arviointiraportti sisältää aiemmin näissä arviointiperiaatteissa määriteltyjen asioiden raportoinnin.

Arvioinnin kehittäminen

Tarkastuslautakunta kehittää toimintaansa ja tehtäviensä toteuttamistapoja jatkuvan kehittämisen periaatteen mukaisesti. Vuosittaiset kehittämiskohteensa se määrittää työohjelmassaan.

Lautakunta seuraa palautetta, jota se saa arviointikertomuksista muun muassa kaupunginvaltuustolta. Laadunvarmistuksen menetelminä käytetään vähintään kerran valtuustokaudessa kaupunginvaltuuston jäsenille tehtävää palautekyselyä. Lautakunta voi tehdä palautekyselyjä myös arviointikohteille. Kerran tarkastuslautakunnan toimintakautena hankitaan ulkopuolisen asiantuntijan laatuauditointi arviointikertomuksesta ja mahdollisesti myös arviointiraportista.

Lautakunta tekee vähintään kaksi kertaa toimikautenaan oman toimintansa itsearvioinnin. Arvioinnin kehittämistä edesauttavat myös lautakunnan jäsenten osallistuminen koulutuksiin ja suurten kaupunkien tarkastuslautakuntien yhteisseminaareihin ja tapaamisiin sekä lautakuntien ja viranhaltijoiden muu yhteistyö. Lautakunta voi järjestää omia seminaareja.

4. Arvioinnin vaikuttavuuden varmistamisen menettelytapoja

Arviointitulosten viestintä ja arviointiprosessin aikainen vuorovaikutus

Arviointikertomuksen hyödyntämisen ja vaikuttavuuden kannalta on tärkeää, että arviointituloksista viestitään riittävästi sekä kaupungin sisäisille että ulkopuolisille arviointitiedon käyttäjille.

Arviointikertomus luovutetaan toukokuun alussa valtuuston puheenjohtajalle erillisessä luovutustilaisuudessa. Kertomus tulee julkiseksi, kun se lähtee luovuttamisen jälkeen valtuuston esityslistalle. Arviointikertomus käsitellään valtuustossa samassa kokouksessa tilinpäätöksen kanssa.

Arviointiraportti käsitellään valtuustossa samassa kokouksessa kuin kaupunginhallituksen puolen vuoden seurantaraportti. Käsittely on pääsääntöisesti syksyn ensimmäisessä valtuuston kokouksessa.

Tarkastuslautakunnan puheenjohtaja käyttää arviointikertomuksesta ja arviointiraportista puheenvuoron valtuustossa lautakunnan keskeisistä kannanotoista.

Lautakunnan arviointiperiaatteet, arviointisuunnitelma ja työohjelma ovat julkisia asiakirjoja ja ne julkaistaan kaupungin verkkosivuilla. Tarkastuslautakunnan ja jaostojen kokoukset ovat suljettuja kokouksia.

Ulkoisen tarkastuksen yksikkö on vuorovaikutuksessa arviointikohteiden kanssa koko arviointiprosessin ajan. Avoimella vuorovaikutuksella varmistetaan myös arvioinnin laatua.

Lautakunta päättää ennen arviointikertomuksen julkaisemista viestintäsuunnitelmassa kohderyhmät ja keskeiset viestintätavat. Jokavuotisia kohderyhmiä ovat valtuutetut, kaupunkilaiset, konsernin johto, arviointikohteet ja media. Viestinnän käytännön valmistelusta ja toteutuksesta vastaa ulkoisen tarkastuksen yksikkö. Lautakunnan arviointityöstä ja lautakunnan kannanotoista medialle antavat tietoja lautakunnan puheenjohtaja ja kaupungin-reviisori.

Vastaukset kannanottoihin ja tarkastuslautakunnan kannanottojen vaikuttavuuden seuranta

Kuntalain 121 §:n mukaan kunnanhallitus antaa valtuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta. Kaupunginvaltuusto lähettää arviointikertomuksen toukokuun käsittelystä kaupunkinhallitukselle toimenpiteitä varten ja määrittää kokouksen, jolloin asia palaa valtuustoon. Kaupunginhallitus lähettää kannanotot hallintokunnille vastattavaksi. Kaupunginhallitus arvioi vastausten riittävyttä, antaa oman vastuualueensa vastaukset sekä lausuntonsa tavallisesti syksyn toisessa valtuuston kokouksessa. Tarkastuslautakunnan puheenjohtaja voi käyttää vastauksista puheenvuoron valtuustossa. Vastaukset ja lausunto tulevat tämän jälkeen tiedoksi tarkastuslautakuntaan.

Tarkastuslautakunta seuraa kannanottojensa vaikuttavuutta valitsemalla määrittämillään kriteereillä osan kannanotoistaan seurattavaksi tai jatkoseurattavaksi. Ulkoisen tarkastuksen yksikkö kerää hallintokuntien vastauksista ja muista tietolähteistä seurantatiedot. Arviointikertomuksessa raportoidaan havaituista toimenpiteistä, joilla kannanottoja on edistetty.

5. Oulun tarkastuslautakunnan arviointityössä käytettäviä käsitteitä

Käsite	Käsitteen sisältö
Arviointisuunnitelma	Suunnitelma lautakunnan toimintakauden arviointiaiheista. Arviointisuunnitelma laaditaan, kun valtuusto on hyväksynyt valtuustokauden kaupunkistrategian. Voidaan tarkistaa vuosittain touko–elokuun kokouksissa. Julkinen asiakirja
Tarkastuslautakunnan työohjelma	Kuntalain 121 §:n tarkoittama arviointisuunnitelma. Työohjelmassa, joka hyväksytään touko–elokuussa, lautakunta määrittää seuraavassa arviointikertomuksessa raportoitavat arviointikohteet. Työohjelmassa määritellään lisäksi jaostokäytännöt, lautakunnan muut tehtävät, koulutukset ja toiminnan kehittäminen. Julkinen asiakirja
Arviointikohde	Arviointikohde on se hallintokunta, yksikkö tai yhtiö (tai useammat hallintokunnat tai yksiköt), jonka toimintaan tai palveluun arviointi kohdistuu tai se arviointiaihe tai ilmiö, josta arviointi tehdään.
Erityiset arviointikohteet	Lautakunnan työohjelmaansa määrittämät lautakunnan arviointisuunnitelmasta johdetut arviointikohteet kyseisenä vuonna. Erityisistä arviointikohteista tehdään toteuttamissuunnitelma ja järjestetään yleensä arviointitilaisuus.
Arvioinnin toteuttamissuunnitelma	Erityisten arviointikohteiden arvioinnin toteuttamista koskeva suunnitelma, jonka lautakunta hyväksyy syksyllä ennen arviointityön aloittamista. Ei vielä julkinen asiakirja (JulKL 6.1 §:n 9 kohta). Tulee julkiseksi, kun arviointikertomus on hyväksytty.
Arviointikysymys	Arviointikysymys kertoo, mitä arvioinnilla halutaan saada selville, ja arviointikertomusteksti antaa vastauksen arviointikysymykseen. Se voidaan jakaa osakysymyksiin. Joskus arvioinnissa voi olla useampi arviointikysymys.
Arviointikriteeri	Asioiden tavoitetilä, johon asioiden vallitsevaa tilaa verrataan. Esimerkiksi valtuuston talousarviossa määrittämä sitova talouden tai toiminnan tavoite. Lautakunta määrittää alustavasti toteuttamissuunnitelmissa erityisten arvioinnin kohteiden arvioinneissa käytettävät arviointikriteerit.
Arviointitilaisuus	Lautakunnan toteuttamissuunnitelmassa määrittelemä vuorovaikutteinen tilaisuus, johon kutsutaan asiantuntijoita kuultavaksi ja vastamaan arviointikysymyksestä johdettuihin etukäteen toimitettuihin kysymyksiin. Tilaisuudet voivat sisältää myös tutustumista arviointikohteeseen. Tilaisuudet ovat joko jaoston tai koko lautakunnan tilaisuuksia, ja niitä voidaan toteuttaa myös lautakunnan normaalin kokouksen yhteydessä.
Arviointimuistio	Ennen arviointitilaisuutta lautakunnan jäsenille valmisteltu muistio, joka sisältää arviointikohteeseen liittyviä arvioinnissa tarvittavia perustietoja. Ei Julkisuuslain mukainen asiakirja